

Nr 31.

Av herr **von Stockenström**, angående kronoskogvaktareboställena å häradsallmänningar.

Den 13 maj 1932 utfärdades lag om häradsallmänningar, innefattande allmänna bestämmelser, stadganden om avyttring och införlivning av mark samt i övrigt regler rörande allmänningarnas vård och förvaltning. Emellertid finnes ett ganska stort antal kronoskogvaktareboställen, upptagna å eller invid vederbörande allmänning, beträffande vilka alltjämt oklarhet råder i fråga om vart de rätteligen höra och huru skall förfaras med deras disposition och avkastning.

I en den 17 december 1932 till Kungl. Maj:t avlåten skrift har Sveriges Häradsallmäningsförbund anhållit, att ifrågavarande boställen måtte få disponeras enligt lagen om häradsallmänningar. Vid denna ansökning var fogad dels en förteckning över boställena, till antalet 84 stycken, och dels en av förbundet föranställd utredning. Genom remiss den 3 mars 1933 anbefalldes kammarkollegiet att avgiva utlåtande över ansökningen. Kollegiets arkiv avgav den 12 september 1933 tjänstememorial i ärendet, vilket den 29 september 1933 kommunicerades med lantmäteristyrelsen. Denna inkom den 21 mars 1938 med utlåtande beträffande inom Stockholms län belägna boställen.

Kammarkollegiet har sedermera den 30 november 1938 till Kungl. Maj:t avgivit utlåtande, i vilket kollegiet inledningsvis anför följande: »Med hänsyn till vad lantmäteristyrelsen anført har kollegiet ansett sig böra till Kungl. Maj:ts prövning överlämna verkställd utredning och eget utlåtande i fråga om inom Stockholms län belägna, i ansökningen berörda boställen. Skulle på grundval härav ett avgörande kunna träffas, som kan bliva till ledning även för återstående boställens behandling, skulle måhända lantmäteristyrelsens utredningsarbete beträffande dessa boställen kunna begränsas och ärendet slutredovisas inom icke alltför lång tid.»

I utlåtandet lämnar kammarkollegiet i fortsättningen en allmän redogörelse för kronoskogvaktareboställenas tillkomst och disposition, varefter kollegiet gör följande uttalande: »Häradsallmäningsförbundets föreliggande ansökning synes bygga på den uppfattningen att alla skogvaktareboställen, vilka kunna visas vara upptagna å allmänningarna, enligt grunderna för 1932 års lagstiftning böra anses såsom häradenas tillhörigheter liksom själva allmänningarna. Denna uppfattning synes kunna godkännas beträffande boställen, vilka icke blivit avskilda till särskilda fastigheter. Sådana boställen böra följa den övriga allmänningssmarken. Att analogivis utsträcka tillämpningen av reglerna i 1932 års lag till för sig bestående fastigheter, som upptagits av allmänningssmark, synes däremot icke tillåtligt. I fråga

om de skogvaktareboställen, vilka få anses utgöra för sig bestående fastigheter, torde få skiljas mellan de boställen, beträffande vilka omständigheterna angiva att de avskilts från allmanningen för Kungl. Maj:ts och kronans räkning samt ej därefter avhånts kronan, och övriga, vilka få antagas vara anlagda för delägarnas räkning eller blivit till dem överlåtna. Den senare gruppen bör följa allmanningarna, medan dispositionen av den förra antingen må anses tillkomma kronan eller får ställas under diskussion. På grund av de förvaltningsformer, som tillämpats i fråga om allmanningarna, är det icke alltid lätt att avgöra till vilken grupp ett skogvaktareboställe bör hänföras. Avgörandet i det särskilda fallet synes böra ske med ledning av, huruvida boställets anläggning inträffat före eller efter det häradsbornas anspråk på allmanningarna blivit av statsmakterna erkända. Detta erkännande får sökas i utfärdade författningar eller andra uttalanden eller ock anses framgå av de åtgärder, som av myndigheter vidtagits.» Och i fortsättningen uttalar kollegiet vidare: »I de fall, då skogvaktareboställe skall återgå till allmanning, kan uppkomma fråga om ersättning till kronan för åbyggnader och uppodlingar, hägnader o. d. Härom torde för varje boställe erfordras särskild utredning. Å andra sidan synes också, för den händelse något boställe skall indragas till kronan, anspråk på ersättning i nyssberörda avseende kunna framställas av allmänningsdelägarna. Härvidlag får dock beaktas, att med dispositionen över bostället torde hava följt skyldighet att hålla bostället fullbyggt och vid hävd, vilka skyldigheter få anses kompenserade av den nytta, som boställets disposition inneburit.»

Kollegiet lämnar i det följande en redogörelse för resultat av utredningen rörande de 9 boställena i Stockholms län. Beträffande 5 av dem anföres, att de synas hava blivit för kronans räkning från allmanningarna avskilda, och att en överlåtelse av kronans rätt, vare sig den har karaktär av äganderätt eller nyttjanderätt, till dessa fastigheter till allmänningsdelägarna icke torde kunna ske utan riksdagens medgivande. Rörande ett av boställena anföres, att kronan icke synes böra framställa anspråk på äganderätt, beträffande två boställen anges, att de torde få anses tillhöra eller utgöra del av allmanningen, och i fråga om ett boställe uttalas, att vad som förekommit synes kunna föranleda ett anspråk från kronans sida å det markområde bostället omfattat.

Kollegiet avslutar sitt utlåtande med följande uttalande: »Det torde få beaktas, att det icke är givet att frågan om boställenas disposition kan helt lösas i domstolsväg därigenom, att kronan eller allmänningsdelägarna förklaras äga bättre rätt till visst boställe. I händelse av tvist kan den möjligheten icke anses utesluten, att domstolarna med hänsyn till ett boställes tillkomst och disposition skulle förklara, att kronan väl ägde bättre rätt till detsamma, men att det skulle disponeras som skogvaktarboställe, så länge behov därav föreläge och allmänningsdelägarna så påfordrade. I sådant fall skulle kronans äganderätt vara av ringa värde. Å andra sidan kan det också tänkas, att domstolarna intaga den ståndpunkten att, även om allmänningsdelägarna förutsättas äga en nyss antydd dispositionsrätt till ett

boställe eller till och med tillerkännas bättre rätt än kronan till detta, bostället likväl icke anses kunna utan kronans medgivande få disponeras på annat sätt än som boställe och alltså ej heller utan vidare får införlivas med allmanningen. Om resultatet sålunda skulle bliva, att den nuvarande dispositionen av ett boställe av nu ifrågavarande slag icke får ändras utan medgivande såväl från kronans som från allmäningsdelägarnas sida, bör beaktas, att den från naturahushållningen härflytande avlöningsform, som består i befattningshavares förseende med boställe, numera anses olämplig och i allmänhet avvecklats. Ur allmän förvaltningssynpunkt torde därför i nu avsett fall kunna med fog göras gällande, att hinder ej bör resas mot att — därest allmäningsdelägarna tillerkännas rätt att disponera vissa av nu ifrågavarande fastigheter såsom boställe för skogvaktare — bostället må helt eller delvis förenas med och utläggas till allmanningen. Även detta läser emellertid förutsätta medverkan från statsmakternas sida.»

»Oavsett ovan antydda möjligheter till komplikationer torde frågan om dessa skogvaktarboställens disposition icke enbart eller ens i första hand böra ses ur synpunkten av kronans eller allmäningsdelägarnas bättre rätt till boställena utan framförallt som en fråga av förvaltningsnatur, där lämplighets- och skälighetssynpunkter få tillmätas avgörande betydelse. Det torde i första hand få ankomma på domänstyrelsen att uttala sig om och i vad mån ifrågavarande boställen kunna vara till nytta för häradsallmanningarnas skötsel eller för domänverkets fastigheter samt om avvecklingen bör ske så att kronan söker erhålla fri disposition över boställena eller så att desamma överlåtas på allmäningsdelägarna för att införlivas med allmanningarna.»

Under återopande av det anförda hemställer kollegiet, det täcktes Kungl. Maj:t förklara sig icke hava något att erinra mot att två angivna boställen i Stockholms län förlivas med vederbörande allmänningar, eventuellt sedan ersättning erlagts för vad kronan kan hava nedlagt å boställena. Kollegiet anför slutligen beträffande dispositionen av övriga ifrågakommande boställen, att Kungl. Maj:t läser vid godtagande av vad kollegiet anför ävenledes vilja inhämta domänstyrelsens yttrande.

Av den redogörelse, som här lämnats, framgår, att det är ganska komplicerade frågor det här gäller, och att den av häradsallmäningsförbundet år 1932 gjorda framställningen rörande de 84 boställena hittills endast lett till att klarhet synes ha vunnits rörande två boställen inom Stockholms län. Av särskilt intresse är emellertid kammarkollegiets uttalande, att frågan om boställenas disposition icke enbart eller ens i första hand bör bedömas ur rättsliga grunder utan framförallt ur lämplighets- och skälighetssynpunkter. Det må härvid påpekas, att boställena i regel äro ganska små och spridda samt knappast kunna anses ha något större värde för kronan. På en del boställen finnas dock vissa skogstillgångar, och såväl med tanke härpå som i fråga om boställenas disposition i övrigt är det ur allmanningarnas synpunkt synnerligen angeläget, att full klarhet så snart som möjligt vinnes. Måhända kan tänkas, såsom kammarkollegiet också ifråga-

sätter, att i de fall, då utredningen ej tydligt ger vid handen, att ett boställe hör till och äges av allmänningen, en uppgörelse efter särskilda grunder och under statsmakternas medverkan träffas angående boställes överlåtelse till allmänningen. Även ur statens synpunkt borde ett dylikt förfaringsätt vara att föredraga framför att från allmänningarnas eller statens sida ett stort antal rättegångar inledas.

En snar lösning av alla här berörda frågor synes i hög grad önskvärd, så mycket mera som en genomgripande lagstiftning för ej länge sedan genomförts rörande allmänningarnas ställning och förvaltning i övrigt. Då den utredning genom vederbörande ämbetsverk som ytterligare erfordras torde kräva tillgång till särskilda arbetskrafter för att inom rimlig tid kunna slutföras, synes tillgång på dylik arbetskraft böra beredas, och kostnaden härför torde förslagsvis kunna beräknas till 8,000 kronor. Det torde även kunna förutsättas, att häradsallmänningsförbundet och vederbörande allmänningsstyrelser äro beredda att lämna den medverkan vid utredningens verkställande, som kan ifrågakomma.

På grund av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt, skyndsamt utredning rörande kronoskogvaktareboställena å eller invid häradsallmänningar samt därefter vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föranleda, samt

att ett anslag å förslagsvis 8,000 kronor måtte anvisas för ifrågavarande utrednings verkställande.

Stockholm den 18 januari 1939.

B. v. Stockenström.